Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asiantuntijalausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle perinnönjaon oikaisua ja palautusvelvollisuutta koskevaksi lainsäädännöksi. HE 72/2015 vp

Yleistä

Perinnönjaon oikaisua ja palautusvelvollisuutta koskeva lainsäädäntö on tarpeellinen.

Sääntelyllä on vaikutusta paitsi uuteen isyyslakiin liittyen, myös toissijaisten perillisten tai testamentinsaajien osalta silloin, kun lähimmät perilliset ovat toimittaneet perinnönjaon joko tietämättään muiden oikeudesta perintöön tai sitten testamentti on tullut ilmi myöhemmin vasta jaon jälkeen.

Periaatteessa säännökset tulevat sovellettavaksi aina, kun jako on tullut toimitetuksi niin, että jaon osapuolen osakkuusasema on jäänyt ottamatta huomioon ja osakas on jäänyt jaon ulkopuolelle.

Palautusvelvollisuuden toteuttaminen

Hallituksen esityksen 9 §:ssä on pääsääntö: Omaisuuden palauttamisesta voidaan sopia. Tämä varmaankin muodostuu käytännössä ensisijaiseksi keinoksi. Kun perillisten lukumäärä kasvaa seuraa siitä jako-osuuksien pieneneminen ja aiemmin jakoon osallistuneiden palautusvelvollisuus. Mikäli osapuolet eivät pääse sopimukseen keskenään, tullee tämä tapahtumaan pesänselvittäjän toimesta ja mahdollisuus hakea palautuskannetta auttanee sitten pesänselvittäjää pääsemään sopimukseen palautuksesta. Tässä vaiheessa on myös kaikille osapuolille selvinnyt perillisten määrän nouseminen (tai muuttuminen) ja perilliset ovat voineet jo ennakkoon varautua tilanteeseen.

Pesänselvittäjän nostama palautuskanne on aina melko raskas prosessi ja kestää kauan ennen kuin päätös on saatu tuomioistuimesta ja saatu myös pantua täytäntöön ulosotossa. Tältä osin lakiin kirjattu velvollisuus maksaa viivästyskorkoa toivottavasti tulee tehostamaan palautusta riittävästi.

Perinnön jakautuminen voi muuttua perusteellisesti, mikäli uusi perillistaho tulee ainoaksi perilliseksi ja perintö muutoin olisi langennut sisarille tai kaukaisemmille sukulaisille.

Käytännössä saattaa ongelmaksi tulla, ettei selkeitä jakokirjoja aina laadita, vaan perilliset yhdessä esimerkiksi pankissa käyden vain jakavat perinnön keskenään, eikä jakokirjaa lainkaan tehdä.

Suomen Asianajajaliitto huomautti lausumassaan siitä, että pesänselvittäjä voisi tehdä täytäntöönpanokelpoisen päätöksen palautuksesta. Ongelmaksi muodostuu kuitenkin, ettei Suomessa muutoinkaan pesänselvittäjän tai pesänjakajan jakopäätös ole ulosotossa täytäntöönpanokelpoinen. Tästä syystä ei prosessuaalisista syistä ole voitu nytkään tehdä poikkeusta.

Palautus tuoton ja hyödyn osalta

Rahana maksettujen perintöosuuksien tuotto voi muodostua ongelmalliseksi etenkin jos viitekorko nousee eikä perillinen ole sijoittanut varoja, vaan käyttänyt perintönsä. Erilaisia ongelmia tulee varmasti myös syntymään omaisuuden parantamisesta sekä jatkuvasti arvoaan menettävien esineiden, kuten auton osalta.

Palautettavan omaisuuden tuoton osalta ehdotus vaikuttaa liian ankaralta vilpittömässä mielessä jako-osuutensa saaneen perillisen kannalta. Käyttöhyödyn palauttaminen ja arviointi on hankalaa. Viivästyskoron alkaminen heti vaatimuksen esittämisestä on käsitykseni mukaan kohtuuttoman ankara, kun siinä ei oteta huomioon, kuinka vaikeata palautuksen toteuttaminen saattaa olla ja palautuksen kohdentuminen ja tarkka määrä vahvistunee vasta paljon myöhemmin.

Hallituksen esityksessä on sovittelu tullut yhdeksi keinoksi päästä asiassa ratkaisuun. Sovittelussa on kuitenkin aina sellainen puoli, että siinä voi joutua luopumaan laillisista oikeuksistaan, jolloin se edellyttää sopimustilanteissa selkeätä kokonaisharkintaa. Tällaisen tilanteen hahmottaminen voi asiassa yksittäiselle perilliselle olla vaikeaa.

Käytännön asioiden hoitamisen kannalta voisin suositella, että perintökaaren nominaaliperiaatetta sovellettaisiin ensisijaisesti, ja tuoton ja hyödyn korvaaminen sekä palautettavalle määrälle maksettava korko säädettäisiin velvollisuudeksi vain erityisistä syistä, milloin se kokonaisharkinnalla katsottaisiin kohtuulliseksi.

Perintöasiat tyypillisesti kestävät pitkään ja kuolinpesät saattavat olla vuosia jakamatta vain osakkaiden omasta toivomuksestakin. Perintöoikeuden vanhentuminen alkaa kuitenkin jo perittävän kuolemasta. On vaikea arvioida kuinka vanhoja perinnönjakoja käytännössä tullaan tämän lakiehdotuksen mukaisesti oikaisemaan, mutta mikäli jaosta on kulunut lähes kymmenen vuotta, voi oikaiseminen olla varsin työläs prosessi, johon tarvitaan kokonaisharkintaa kaikkien kannalta kohtuulliseen lopputulokseen pääsemiseksi.

Ajallinen kesto korjattuun jakoon saakka

Perinnönjakoon pääseminen saattaa olla raskas prosessi, mikäli isyyttä ei ennen vainajan kuolemaa ole vahvistettu. Silloin saattaa tulla useita peräkkäisiä oikeudenkäyntejä: isyyskanne, pesänselvittäjän hakeminen, pesäselvittäjän palautuskanne, ulosottotoimet, uusi jako, uuden jaon moite ym.

Tältä osin pitää muistaa panostaa myös tuomioistuimiin, jotta siellä on riittävät voimavarat antamassa kansalaisille oikeusturvaa.

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 2015

Tapani Norros
asianajaja
Suomen Asianajajaliitto